

De jongere als stakeholder in de jeugdhulp

Eindrapport

Margriet Lenkens (medior onderzoeker, Onderzoeksinstituut IVO)
Gera Nagelhout (chief science officer, Onderzoeksinstituut IVO)

November 2021

Onderzoek
naar welzijn,
zorg &
verslaving

Inhoud

Samenvatting	3
1. Inleiding	5
2. Methoden	7
3. Resultaten: Overzicht van jongerenparticipatie en inzet van ervaringskennis in de jeugdhulp	8
4. Resultaten: Database of digitale kaart	12
5. Conclusie en discussie	17
6. Aanbevelingen	188
Bijlage 1 – Vragenlijst	19
Bijlage 2 – Verdiepende vragenlijst	21
Bijlage 3 – Topiclijst interviews	25
Bijlage 4 – Werkzame elementen en randvoorwaarden	26

Samenvatting

In deze verkenning hebben we gekeken naar jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis in de jeugdhulp. Drie onderzoeksvragen stonden hierbij centraal:

1. Hoe wordt ervaringskennis van jongeren ingezet in de jeugdhulp en om wat voor ervaringskennis gaat het?
2. Wat zijn volgens jeugdhulpinstellingen randvoorwaarden, werkzame elementen en belemmerende factoren bij jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis in de jeugdhulp?
3. Welke informatie en functies zou een digitale kaart of database over jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis moeten bevatten?

We maakten voor onze verkenning gebruik van twee vragenlijsten en we interviewden betrokkenen van vijf platformen/netwerken waar jongeren met ervaringskennis samenkwamen.

Overzicht jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis

De basisvragenlijst werd ingevuld door 54 unieke organisaties en initiatieven. Deze organisaties bieden vooral jeugd- en opvoedhulp aan (zowel residentieel als niet-residentieel), geestelijke gezondheidszorg en pleegzorg. De deelnemende organisaties werken op verschillende manieren met jongeren met ervaringskennis en jongerenparticipatie. Dit gebeurt vooral via jongeren- en cliëntenraden, waarbij jongeren kunnen meedenken over het beleid van de organisatie. In mindere mate zijn jongeren ook betrokken bij de praktijk, bijvoorbeeld bij het trainen van professionals en het bespreken van casuïstiek, en bij het rechtstreekse contact met (andere) jongeren die cliënt zijn, bijvoorbeeld als maatje of peer. Van de organisaties die nog niets tot weinig doen met jongerenparticipatie of de inzet van ervaringskennis geeft een deel aan dat zij dit meer willen doen of hier ook al mee bezig zijn. De ervaringskennis gaat vaak over de ervaringen met residentiële jeugdzorg en/of psychische problematiek, en in mindere mate over verslaving of problematisch middelengebruik.

De verdiepende vragenlijst werd ingevuld door twaalf jeugdhulpinstellingen. Jongerenparticipatie gebeurt bij deze organisaties het vaakst door jongeren naar hun mening te vragen bij (nieuw) beleid, hoewel dit in de meeste gevallen niet structureel gebeurt. Daarnaast betrekken de meeste organisaties jongeren bij deskundigheidsbevordering van professionals, bijvoorbeeld door te helpen bij een training of workshop. Dit gebeurt met uitzondering van één organisatie op incidentele basis. De minst voorkomende vorm van jongerenparticipatie is het mee laten denken van jongeren over casuïstiek. Dit gebeurt (niet structureel) bij drie organisaties.

Helpende en belemmerende factoren

Deelnemers aan de verdiepende vragenlijst beschrijven verschillende randvoorwaarden voor jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis. Om de inzet van ervaringskennis en jongerenparticipatie mogelijk te maken is het belangrijk dat er sprake is van gelijkwaardigheid en erkenning van het perspectief van jongeren. Dit betekent vooral dat organisaties echt iets doen met hun input en dat zij ook terugkoppelen wat ze ermee doen. Daarnaast is het belangrijk dat er draagvlak is in verschillende lagen binnen de organisatie. Ook moeten er voldoende middelen zijn: geld, tijd, training en begeleiding van jongeren. Tot slot geven deelnemers aan dat het duidelijk moet zijn wat de rol en positie van (jongeren met) ervaringskennis is.

Daarnaast vroegen we naar werkzame factoren van jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis. Deelnemers noemen dat jongeren met ervaringskennis een uniek perspectief toevoegen aan de praktijk. Daarnaast vormen zij een brug tussen hulpverleners

en jongeren die cliënt zijn. Het gaat dan zowel om de taal die zij spreken, als de aansluiting die zij hebben met de jongeren en de verbinding die zij hebben met de organisatie. Deelnemers noemen ook een aantal belemmeringen die zij ervoeren bij de inzet van ervaringskennis en jongerenparticipatie. Zo wordt beschreven dat er weinig tijd is om jongeren goed te begeleiden, dat er beperkte kennis is over de mogelijkheden en dat jongeren nog te vaak onvoldoende gezien of gehoord worden.

Database of digitale kaart

We interviewden medewerkers (met en zonder ervaringskennis) van MIND, ExpEx, Jeugdwelzijnsberaad, het JongerenNetwerk en de Nationale Jeugdraad over een te ontwikkelen database of digitale kaart rondom jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis in de jeugdhulp. Zij noemen dat het waardevol kan zijn om een overzicht te hebben, om de krachten te bundelen, te netwerken en door te verwijzen. Voor jongeren kan het interessant zijn om te weten waar zij terecht kunnen met hun ervaringskennis. Tot slot kan een database of digitale kaart helpend zijn voor gemeenten en jeugdhulpinstellingen om te weten waar zij met hun vragen en verzoeken kunnen aankloppen en om te lezen over goede en inspirerende voorbeelden. Er zijn ook een aantal aandachtspunten bij de ontwikkeling en het gebruik van een dergelijke database of digitale kaart. Deze moet een duidelijk doel hebben, continu bijgehouden worden en goed vindbaar en bruikbaar zijn voor verschillende doelgroepen.

We vroegen de geïnterviewden en de deelnemers aan de verdiepende vragenlijst ook naar hun behoeften wat betreft inhoud en functionaliteiten van de database of digitale kaart. De informatie die in de database of digitale kaart wordt opgenomen moet mogelijk afgestemd worden op de verschillende eindgebruikers. In elk geval moet er informatie te vinden zijn over de ervaringskennis van jongeren, de leeftijdscategorieën en de rollen die jongeren kunnen vervullen. Daarnaast is het relevant om duidelijk te maken wat verschillende organisaties en initiatieven verstaan onder 'ervaringsdeskundigheid', of jongeren een opleiding hebben gevolgd en welke begeleiding zij krijgen. Het tonen van goede voorbeelden van jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis kan helpen om andere organisaties te inspireren. Tot slot kan gekeken worden naar de mogelijkheid om zelf, als organisatie of als jongere, een oproepje te plaatsen.

Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van deze verkenning doen wij een aantal aanbevelingen. Ten eerste raden wij aan om vervolgonderzoek te doen. Hiermee kunnen de behoeften van verschillende eindgebruikers (met name jongeren met ervaringskennis, jeugdhulpinstellingen en gemeenten) van de te ontwikkelen database of digitale kaart scherper in beeld gebracht worden. Ten tweede is het belangrijk om de database of digitale kaart samen met de eindgebruikers te ontwikkelen, zodat deze voor hen aantrekkelijk, makkelijk in gebruik en goed vindbaar is. Ten derde moet de database of digitale kaart goed bijgehouden worden, door een specifieke partij of collectief van partijen. Dit betekent dat er ook voldoende tijd, geld en menskracht beschikbaar moet zijn. Ten vierde adviseren wij om de inhoud en functionaliteiten van de database of digitale kaart aan te laten sluiten bij de behoeften van verschillende eindgebruikers. Deze moet voldoende informatie bevatten over de aangesloten jongeren (leeftijdscategorie, soort ervaringskennis, mogelijke rollen) en over de platforms waarbij zij zijn aangesloten (definitie van 'ervaringsdeskundigheid', begeleiding, vergoeding). Daarnaast is het relevant om te inventariseren wat de database of digitale kaart verder moet bevatten, zoals goede voorbeelden, tips en tricks en een mogelijkheid om vragen of verzoeken te plaatsen.

1. Inleiding

'De jongere als stakeholder in de jeugdhulp' is een initiatief van het programma StroomOP, een netwerk van zorg- en onderwijsprofessionals dat streeft naar de best passende zorg voor jongeren in een kwetsbare positie. De ambitie van het project is om jongerenparticipatie en de inzet van ervaringsdeskundigheid in de jeugdhulp te bevorderen, om zo een samenleving te creëren waar iedereen ertoe doet.

Het inzetten van levenservaringen kan onder andere leiden tot herkenning, erkenning, empathie, *empowerment*, verbinding en zingeving. Daarnaast kan de inbreng van jongeren bij beleid en besluitvorming bijdragen aan de veiligheid voor jeugdigen, betere zorgafspraken en een toename van het welbevinden van jongeren.¹

Belang jongerenparticipatie

Het belang van participatie door jongeren is ook verankerd in Artikel 12 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK).² Hierin wordt niet alleen gesteld dat het kind het recht heeft de eigen mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, ook wordt benadrukt dat passend belang moet worden gehecht aan deze mening.

Participatie van jongeren kent verschillende niveaus. Shier³ maakt bijvoorbeeld onderscheid tussen de volgende vijf niveaus:

1. Er wordt geluisterd naar jongeren.
2. Jongeren worden aangemoedigd tot of ondersteund in het uiten van hun mening of perspectief.
3. Er wordt rekening gehouden met de visie of mening van jongeren.
4. Jongeren worden betrokken bij het besluitvormingsproces.
5. Jongeren delen in de macht en verantwoordelijkheid bij de besluitvorming.

Personen en organisaties verschillen in de mate waarin zij zich inzetten om jongeren te empoweren. Shier maakt hierin een onderscheid tussen:

- *opening* (professional staat ervoor open, heeft de wil om jeugdigen te betrekken),
- *opportunity* (professional krijgt de mogelijkheden om jeugdigen te betrekken; dit kan gaan over o.a. tijd, vaardigheden en kennis) en
- *obligation* (onderdeel van het afgesproken beleid dat professionals jongeren op deze manier betrekken).

Behoeftte aan handvatten

Jongerenparticipatie staat op de agenda bij jeugdhulporganisaties, gemeenten en andere partijen, maar er is behoefte aan duidelijke handvatten om dit beter in te zetten, zodat het ook beter werkt. Movisie en het Nederlands Jeugdinstuut werken daarom aan een handreiking voor gemeenten.⁴ Eerder bracht het Nederlands Jeugdinstuut al een handreiking voor gemeenten uit.⁵ In deze handreiking beschrijven zij hoe gewerkt kan worden aan duurzame participatie. Hierbij gaat het zowel om participatie bij de hulp die ze zelf krijgen, als om deelname aan het ontwikkelen en verbeteren van beleid bij jeugdhulporganisaties. En ze beschrijven een aantal succesfactoren, zoals het gebruik van de eigen kracht van cliënten, de inzet van ervaringsdeskundigen, het zelf beheren van het dossier en een actieve rol van cliëntenorganisaties.

¹ <https://st-alexander.nl/wp-content/uploads/2020/10/Literatuurverkenning-en-Raadpleging-jongeren-Zelfregie-Jongerenjanuari-2018deff.pdf>

² <https://www.kinderrechten.nl/verdragstekst/>

³ Shier, H. (2001). Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. *Children & Society*, 15(2), 107– 117. doi:10.1002/chi.617

⁴ <https://www.movisie.nl/artikel/tijd-om-te-gaan-doen-wat-werkt-jongerenparticipatie>

⁵ <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Samen-met-jeugd-en-ouders.pdf>

Om ervoor te zorgen dat ervaringskennis en jongerenparticipatie op een duurzame en structurele manier worden ingezet, en jongeren een vanzelfsprekende stakeholder worden, is het belangrijk dat jeugdhulpinstellingen, netwerken van ervaringsdeskundigen en jongeren met ervaringskennis elkaar weten te vinden. Een manier hiervoor is om een database of digitale kaart te ontwikkelen waarin de verschillende partijen te vinden zijn en waarin belangrijke informatie over de organisaties gebundeld wordt.

Onderzoeksvragen

- Hoe wordt ervaringskennis van jongeren ingezet in de jeugdhulp en om wat voor ervaringskennis gaat het?
- Wat zijn volgens jeugdhulpinstellingen helpende en belemmerende factoren bij jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis in de jeugdhulp?
- Welke informatie en functies zou een digitale kaart of database over jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis moeten bevatten?

2. Methoden

In deze verkenning maakten we gebruik van vragenlijsten en interviews. De eerste vragenlijst (basisvragenlijst) verstuurd we naar 77 organisaties (waarvan sommigen met meerdere locaties) op het gebied van jeugdhulp. Deze vonden we via overzichten van aanbieders voor [jeugd-ggz](#), [residentiële jeugdzorg](#), [pleegzorg](#), en [jeugdbescherming- en reclassering](#). Daarnaast deelden we de link naar de vragenlijst op LinkedIn, op de IVO-website en in de IVO-nieuwsbrief, wat ons bereik vergrootte. In deze vragenlijst (zie [bijlage 1](#)) vroegen we naar het type hulp dat de organisatie biedt, of en hoe zij werken met jongeren met ervaringskennis en jongerenparticipatie, en wat voor soort ervaringskennis deze jongeren hebben. Daarnaast vroegen we aan deelnemers of de informatie die zij aan ons gaven, opgenomen zou mogen worden in een database of digitale kaart, en konden zij aangeven of we hen een tweede vragenlijst mochten sturen. De vragenlijst werd door 77 personen ingevuld, die in totaal 54 unieke organisaties en initiatieven vertegenwoordigden.

De tweede vragenlijst (verdiepende vragenlijst, zie [bijlage 2](#)) stuurden we naar 38 jeugdhulpinstellingen die hadden aangegeven dat we hen nogmaals mochten benaderen en hun contactgegevens hadden achtergelaten. We vroegen hen met behulp van open vragen naar voorwaarden voor en werkzame factoren van de inzet van ervaringskennis van de jeugdhulp, obstakels en belemmeringen (op verschillende niveaus) bij de inzet van ervaringskennis en hoe organisaties hiermee zijn omgegaan. Daarnaast konden deelnemers voor verschillende rollen (rechtstreeks contact met cliënten, bijdragen aan deskundigheidsbevordering professionals, meedenken over casuïstiek, mening geven bij beleid, deel uitmaken van besluitvormingsproces) aangeven in hoeverre jongeren niet, af en toe (incidenteel) of regelmatig en op vaste momenten (structureel) hierbij betrokken werden. Ook vroegen we aan deelnemers wat hun ervaring is met platformen of netwerken voor jongeren met ervaringskennis en aan welke informatie en functies zij behoefte hebben voor een te ontwikkelen database of digitale kaart. Deze verdiepende vragenlijst werd ingevuld door 12 jeugdhulpinstellingen.

Tot slot interviewden we acht professionals (met en zonder ervaringskennis van de jeugdhulp) van vijf organisaties: Nationale Jeugdraad (NJR), MIND, ExpEx, Jeugdwelzijnsberaad (JWB) en het JongerenNetwerk. De vijf interviews vonden plaats via beeldbellen in juli en augustus 2021 en duurden gemiddeld 40 minuten. De interviews werden opgenomen en na afloop uitgewerkt tot een samenvattend verslag. In deze interviews vroegen we professionals welke vragen en verzoeken zij op het gebied van inzet van ervaringskennis en jongerenparticipatie krijgen en van wie, hoe het koppelen van vraag en aanbod werkt en wat hun gedachten over, behoeften aan en wensen voor een te ontwikkelen database of digitale kaart zijn (zie [bijlage 3](#) voor de topiclijst).

Voor de analyse van de basisvragenlijst keken we eerst naar de dubbelingen; de antwoorden die afkomstig waren van dezelfde jeugdhulpinstelling voegden we samen. We gingen er hierbij vanuit dat de inzet van ervaringskennis per afdeling kan verschillen, en wilden in onze rapportage een totaalbeeld van de organisatie schetsen. Voor de verdiepende vragenlijst clusterden we de kwalitatieve antwoorden per thema, om deze vervolgens te illustreren met voorbeelden. Bij de kwantitatieve vragen telden we het aantal dezelfde antwoorden. Ook bij de interviews clusterden we de informatie eerst thematisch, om dit vervolgens samenvattend te beschrijven. Hieronder bespreken we de resultaten.

3. Resultaten: Overzicht van jongerenparticipatie en inzet van ervaringskennis in de jeugdhulp

De basisvragenlijst is ingevuld door betrokkenen van 54 unieke organisaties en initiatieven. De meesten hiervan bieden verschillende vormen van jeugdhulp aan. In Tabel 1 staat een overzicht van de verschillende categorieën jeugdhulp en het aantal organisaties dat deze vorm van jeugdhulp aanbiedt, waarbij sommige organisaties verschillende categorieën aanbieden. Daarnaast zijn er twaalf organisaties of initiatieven die niet (volledig) binnen deze categorisering vallen, waaronder kennis- en onderzoekscentra, organisaties gerelateerd aan onderwijs een organisatie voor ondersteuning van medezeggenschap in de jeugdzorg en een verbeterprogramma in de jeugdhulp.

Tabel 1.

Overzicht categorieën organisaties en initiatieven

Aanbod deelnemende organisaties	Aantal
Platform/netwerk voor jongeren met ervaringskennis	7
Jeugd- en opvoedhulp (niet residentieel)	20
Jeugd- en opvoedhulp (residentieel, bijv. JeugdzorgPlus)	22
Justitiële Jeugdinstelling (JJI)	1
Jeugd-GGZ, ambulantly	15
Jeugd-GGZ, opname in instelling	10
Pleegzorg	15
Jeugdbescherming	8
Jeugdreclassering	4
Ander soort organisatie	12

Bovenstaande organisaties werken op verschillende manieren met jongeren met ervaringskennis en jongerenparticipatie. Tabel 2 geeft een overzicht van de manier waarop zij dit doen. Zichtbaar is dat de meeste deelnemende organisaties jongeren in enige mate betrekken. Dit gebeurt vooral bij het beleid van de organisatie. Op basis van de kwalitatieve antwoorden lijkt dit met name via jongeren- of cliëntenraden te zijn. Van de organisaties die nog niets tot weinig doen wat betreft jongerenparticipatie of de inzet van ervaringskennis geeft een deel wel aan dat zij dit meer willen doen of hier ook al mee bezig zijn.

Tabel 2.

Vormen van jongerenparticipatie en inzet van ervaringskennis

Wijze waarop jongerenparticipatie en ervaringskennis worden ingezet	Aantal
Jongeren worden ingezet in rechtstreeks contact met cliënten (bijv. als maatje, mentor, peer)	16
Jongeren worden betrokken bij de praktijk binnen de organisatie (bijv. als trainer of opleider, bij bespreken van situaties uit de praktijk)	18
Jongeren worden betrokken bij het beleid van de organisatie (bijv. bij het vormgeven van en nadenken over beleid)	38
Anders, namelijk	
Jongeren worden betrokken via deelneming in de jongeren- of cliëntenraad	7
Jongeren worden betrokken bij onderzoek	2
Jongeren worden extern ingezet als workshopgevers of dagvoorzitters	1
Jongeren worden betrokken bij regionale en lokale beleidsvorming	2
Jongeren werken mee in werving/selectie van pleegouders	1
Volwassenen met (jeugd)ervaringskennis worden ingezet	3
Er wordt weinig tot niet aan de inzet van ervaringskennis of jongerenparticipatie gedaan, de ambitie is om dit meer te doen of dit is al in ontwikkeling	6
Er wordt weinig tot niet aan de inzet van ervaringskennis of jongerenparticipatie gedaan	6

Jongeren bij de deelnemende organisaties en initiatieven hebben ervaring op verschillende gebieden. Bij de organisaties waar de inzet van ervaringskennis van toepassing of in ontwikkeling is hebben jongeren het vaakst ervaring met residentiële jeugdzorg en/of psychische problematiek, en minder vaak met verslaving of problematisch middelengebruik. Ervaring met jeugddetentie is bij een aantal organisaties aanwezig. Daarnaast noemen deelnemers ook ervaringskennis op het gebied van bijvoorbeeld pleegzorg, onderwijs en het hebben van een lichte verstandelijke beperking. Een volledig overzicht van de soorten ervaringskennis die worden genoemd, geven we weer in Tabel 3.

Tabel 3.

Ervaringskennis van jongeren

Ervaring met residentiële jeugdzorg	36
Ervaring met jeugddetentie	9
Ervaring met psychische problematiek	36
Ervaring met verslaving of problematisch middelengebruik	24
Anders, namelijk	
Jeugdhulp of jeugdzorg in brede zin	5
Onderwijsgerelateerd (passend onderwijs, verstoorde schoolloopbaan)	3
Pleegzorg	3
Jeugdreclassering en/of jeugdbescherming	2
Lichte verstandelijke beperking	2
Zelfstandig wonen, overgang 18- 18+	1
Nieuwkomers	1
Eergerelateerd geweld	1
Mensenhandel	1

We vroegen ook aan deelnemers of zij nog aanvullende opmerkingen hebben. Een aantal personen benadrukt hier het belang van het betrekken van jongeren en het inzetten van ervaringskennis. Deelnemers noemen wel dat dit soms schuurt met de gevraagde kwaliteiten, dat het voor sommige jongeren moeilijk is om zich voor dingen op te geven en dat het moeite kost om duurzame inzet van jongeren met ervaringsdeskundigheid te borgen. Een persoon benoemt dat jongerenparticipatie noodzakelijk is om de jeugdzorg te verbeteren, en dat niet de Stichting Kwaliteitsregister Jeugd (SKJ) maar het geluid van jongeren leidend moet zijn in het verbeteren van de kwaliteit van de zorg.

Vorm en frequentie

In de verdiepende vragenlijst vroegen we deelnemers om aan te geven in welke mate de jongerenparticipatie en inzet van ervaringskennis binnen hun organisatie structureel is. Een overzicht hiervan is weergegeven in Tabel 4. Een organisatie vulde deze vragen niet in. Jongerenparticipatie gebeurt bij de organisaties die aan de vragenlijst deelnemen het vaakst door jongeren naar hun mening te vragen bij (nieuw) beleid, hoewel dit in de meeste gevallen niet structureel gebeurt. Daarnaast worden jongeren bij de meeste organisaties ook betrokken bij deskundigheidsbevordering van professionals, bijvoorbeeld door het helpen bij een training of workshop. Dit gebeurt met uitzondering van één organisatie op incidentele basis. De minst voorkomende vorm van jongerenparticipatie is het mee laten denken van jongeren over casuïstiek. Dit gebeurt (niet structureel) bij drie organisaties.

Tabel 4.

Vorm en frequentie van jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis

	Niet van toepassing	Dit gebeurt af en toe (incidenteel)	Dit gebeurt regelmatig en op vaste momenten (structureel)
Jongeren worden gevraagd naar hun mening bij (nieuw) beleid.	1	6	4
Jongeren worden betrokken bij de deskundigheidsbevordering van professionals, bijv. als trainer of workshopgever.	3	7	1
Jongeren worden ingezet in rechtstreeks contact met cliënten (bijv. als maatje, mentor, peer).	5	3	3
Jongeren maken deel uit van het besluitvormingsproces.	5	3	3
Jongeren worden gevraagd mee te denken over casuïstiek.	8	3	0

Helpende factoren

In de verdiepende vragenlijst vroegen we deelnemers aan welke randvoorwaarden moet worden voldaan om jongerenparticipatie of de inzet van ervaringskennis van jongeren mogelijk te maken. Daarnaast vroegen we hen wat werkzame elementen zijn bij de inzet van jongeren met ervaringskennis. Hieronder bespreken we de meest voorkomende resultaten. Naast deze thema's werden ook factoren genoemd waarvan niet duidelijk was of het een randvoorwaarde of werkzaam element betreft. De volledige lijst met antwoorden is daarom opgenomen in [bijlage 4](#).

Werkzame elementen

- Uniek perspectief
Vier deelnemers wijzen op het perspectief dat jongeren met ervaringskennis toevoegen aan de praktijk. Zij spreken over kennis, empathie en inzichten vanuit het perspectief waar het om gaat, en geven aan dat deze jongeren een originele insteek kunnen hebben.
- Verbinding
Vier deelnemers noemen als werkzaam element dat jongeren met ervaringskennis een brug vormen tussen hulpverleners en jongeren. Het gaat dan zowel om de taal die zij spreken ('jongerentaal' in plaats van 'hulpverlenerstaal'), als om de aansluiting die zij hebben met jongeren en de verbinding die zij hebben met de organisatie.

Randvoorwaarden

- **Gelijkwaardigheid en erkenning**
Zes deelnemers verwijzen in hun antwoord naar gelijkwaardigheid en erkenning. Er moet gelijkwaardige samenwerking zijn waarbij de jongere gezien wordt als een partner met ervaring en kennis. Daarnaast is het belangrijk om de input van jongeren serieus te nemen en te laten zien dat er daadwerkelijk iets mee gedaan wordt. Dit betekent dat er inhoudelijke terugkoppeling moet zijn. Daarnaast moeten jongeren worden gewaardeerd, zowel met complimenten, als met een vergoeding.
- **Draagvlak**
Zes deelnemers geven een antwoord dat met het draagvlak te maken heeft. Volgens hen is het belangrijk dat er draagvlak is voor jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis in de verschillende lagen van de organisatie. Er moet steun zijn vanuit het management en het is belangrijk dat alle betrokken partijen enthousiast zijn. Een goede introductie bij professionals met daarbij positieve voorbeelden kan bijdragen aan de overtuiging dat jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis belangrijk en van meerwaarde is.
- **Investeren**
Tevens wijzen zes deelnemers erop dat bepaalde middelen nodig zijn om jongerenparticipatie mogelijk te maken. Het gaat hierbij om training, tijd en financiële middelen, waarbij ook expliciet een vergoeding voor jongeren wordt genoemd.
- **Duidelijke kaders**
Drie deelnemers benoemen dat er duidelijkheid dient te zijn over de positionering, rol en borging van jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis, en het moet duidelijk zijn wie welke verantwoordelijkheden heeft.

Obstakels en belemmeringen

We vroegen deelnemers in de verdiepende vragenlijst of ze obstakels of belemmeringen hadden ervaren bij de inzet van ervaringskennis van jongeren, 1. op het niveau van de jongeren zelf, 2. in de begeleiding van jongeren en 3. op organisatieniveau.

Ad 1. Enkele deelnemers noemen een obstakel als het gaat om jongeren zelf. Deelnemers noemen terugval of uitval van jongeren, het niet nakomen van afspraken en het aanboren van intrinsieke motivatie. Ook wordt als antwoord gegeven 'te kinderlijk' en 'veiligheid waarborgen'.

Ad 2. Over de begeleiding van jongeren noemen deelnemers dat er voor of over jongeren beslist wordt, dat er te weinig tijd is om jongeren goed te kunnen begeleiden en dat hulpverleners die de jongeren begeleiden wantrouwend of te beschermend zijn.

Ad 3. Op organisatieniveau noemen de deelnemers dat de jongeren onvoldoende gezien of gehoord worden, dat er weinig gebruik wordt gemaakt van de feedback van de jongeren en dat er niet teruggekoppeld wordt wat er met hun input wordt gedaan. Daarnaast komen ook de beperkte middelen (zowel tijd als geld) voor onder andere de werving, de beperkte kennis binnen de organisatie over de mogelijkheden rond inzet, en de traagheid van het traject om de inzet concreet te maken ter sprake. Deelnemers geven aan dat jongerenparticipatie nog onvoldoende gezamenlijk gedragen wordt, dat het niet standaard geïntegreerd is en dat er geen duidelijk kader of beleid is voor hoe jongerenparticipatie of de inzet van ervaringskennis van jongeren goed kan plaatsvinden. Ook noemen deelnemers dat er te weinig compensatie is voor de inzet van jongeren, en dat er te weinig informatie is over hun rechten en mogelijkheden.

4. Resultaten: Database of digitale kaart

Om te onderzoeken hoe verschillende initiatieven of netwerken van jongeren met ervaringskennis denken over een database of digitale kaart hielden we interviews met betrokkenen van Mind, ExpEx, Jeugdwelzijnsberaad (JWB), het JongerenNetwerk en de Nationale Jeugdraad (NJR). Daarnaast vroegen we in de verdiepende vragenlijst aan verschillende jeugdhulporganisaties welke functionaliteiten en inhoud zij graag zouden terugzien in een dergelijke database. We geven een korte beschrijving van de geïnterviewde initiatieven en bespreken daarna de resultaten van de interviews en de verdiepende vragenlijst.

Beschrijving initiatieven

- MIND
MIND is het aanspreekpunt voor alle vragen rond psychische gezondheid. MIND biedt informatie, advies en ondersteuning. Dit doet MIND online, telefonisch en overal in het land. MIND werkt hiervoor samen met cliënten- en naastenorganisaties en zelfregie- en herstelinitiatieven. MIND Young is onderdeel van MIND en richt zich op jongeren. Bij de MIND Young Academy delen jongeren die zelf te maken hebben (gehad) met psychische problemen hun ervaringen, bijvoorbeeld in contact met docenten en zorgprofessionals. Ook zorgen ze ervoor dat jongeren de weg naar verdere hulp kennen.
- ExpEx
ExpEx is een platform dat ernaar streeft de jeugdhulp te verbeteren vanuit het perspectief van jongeren zelf. ExpEx leidt ervaringsdeskundige jongeren (Experienced Experts) op, die vervolgens in allerlei rollen kunnen worden ingezet, bijvoorbeeld als ervaringsmaatje, vraagbaak, luisterend oor, adviseur, meedenker, voorlichter en projectontwikkelaar.
- Jeugdwelzijnsberaad (JWB)
Het Jeugdwelzijnsberaad (JWB) is het grootste platform voor jongerenraden uit de jeugdhulp. Jongeren kunnen hier informatie krijgen en ervaringen uitwisselen over het functioneren van jongerenraden en de thema's waar zij in de verschillende instellingen mee bezig zijn. Jongerenraden kunnen hier van elkaar leren en jongeren kunnen vaardigheden ontwikkelen om in een jongerenraad te participeren en zich op andere plekken uit te spreken. Daarnaast is het JWB een adviesorgaan voor provinciale en landelijke politiek.
- JongerenNetwerk
Het JongerenNetwerk is een vrijwilligersnetwerk van jongeren tussen de 16 en 28 jaar die zijn opgegroeid met ervaring in de (jeugd)hulpverlening en aanverwante thema's. Het JongerenNetwerk ondersteunt jongeren in vergelijkbare situaties, bijvoorbeeld met ervaringsdeskundige buddy's. Daarnaast zetten jongeren hun ervaring in door mee te denken over beleid, gastlessen te geven en mee te werken aan onderzoek. Ook helpt het JongerenNetwerk om ervaringen om te zetten in verbeteradviezen voor organisaties, onderwijs en overheden.
- Nationale Jeugdraad (NJR)
De Nationale Jeugdraad (NJR) is een netwerk van ruim veertig jongerenorganisaties. NJR heeft verschillende projecten waar jongeren met ervaringskennis bij betrokken zijn. De jongeren in het panel van Hoofdzaken delen hun verhaal met zorgprofessionals, denken mee met beleidsmakers en vragen aandacht voor jeugdhulp bij politici. Daarnaast is er een onderzoekspanel en een expertisebureau jeugdparticipatie, en geven jongeren ook workshops aan andere jongeren over mentale gezondheid.

Huidige werkwijze

De vragen die bij deze initiatieven terechtkomen, zijn afkomstig van onder andere jeugdhulpinstellingen, scholen en gemeenten, die vooral via het netwerk bij hen terechtkomen. Met sommige partijen zijn er intensievere en langdurige samenwerkingen. De vragen zijn erg uiteenlopend. Het kan gaan over voorlichting geven op school, meedenken over beleid, helpen bij casussen uit de praktijk, kennis overdragen aan professionals (in opleiding), meekijken bij sollicitaties, deelnemen aan onderzoek, andere jongeren ondersteunen als 'maatje' en organisaties die iets met ervaringsdeskundigheid willen doen op weg helpen.

Als er een vraag binnenkomt, wordt vaak eerst goed gekeken of deze aansluit bij het initiatief. Bij Jeugdwelzijnsberaad (JWB) wordt bijvoorbeeld eerst gekeken of de vraag duidelijk is, wat het doel is, of de randvoorwaarden in orde zijn, etc. Bij ExpEx vindt men het ook belangrijk om de match te maken, omdat ze niet een jongere ergens naartoe willen sturen waar deze het gevoel heeft niets bij te kunnen dragen. NJR geeft aan dat zij bij een aanvraag eerst in gesprek gaan met de betreffende partij. Momenteel wordt er vooral gekeken wat ze voor de jongeren kunnen betekenen, maar het is de bedoeling om meer te gaan kijken naar wat jongeren zelf willen. Zo was er bijvoorbeeld een jongere die graag iets wilde delen over hoe om te gaan met suïcidaliteit, en is er om die reden een werkgroep daarover ontwikkeld.

Soms hebben partijen zelf goed nagedacht over wat ze willen of nodig hebben, maar meestal wordt dat pas echt duidelijk in een gesprek. Hierin wordt onder andere besproken wat ze van jongeren verwachten, welke rol jongeren hebben, hoe ervoor gezorgd wordt dat er echt aandacht is voor hun verhaal en wat er nodig is aan voorbereiding. Vervolgens wordt, net als bij andere initiatieven, de vraag intern uitgezet. Dit gebeurt bijvoorbeeld in een app-groep. Bij ExpEx hebben jongeren ook een profielkaart met daarop informatie over waar ze ervaring mee hebben, wat ze leuk vinden en waar ze voor ingezet willen worden. Het JongerenNetwerk geeft aan dat ze, om het meer te structureren, in het verleden hebben gewerkt met vragenlijsten voor jongeren over wat ze wilden, maar dat werkte niet heel goed. Jongeren ontdekken gaandeweg wat ze wel en niet leuk vinden, en wat bij ze past. Ook zijn de uiteenlopende activiteiten niet goed te vangen in een structuur met specifieke diensten.

Wat betreft de duurzaamheid van de inzet van ervaringskennis geven een aantal deelnemers in de interviews aan dat ze enkele partijen hebben met wie ze intensiever samenwerken. Daarnaast zijn er nog steeds partijen, bijvoorbeeld gemeenten, die het jongerenperspectief vrij laat in een traject nog mee willen nemen, maar dit dan niet zorgvuldig doen, omdat er eigenlijk geen tijd of ruimte meer voor is. Een organisatie geeft aan dat het een uitdaging is om jongeren betrokken te blijven houden en elk jaar de financiering rond te krijgen.

De geïnterviewden hebben geen ervaring met een database waarin verschillende initiatieven rondom jongerenparticipatie en inzet van ervaringskennis in de jeugdhulp zijn gebundeld.

Mogelijkheden

Op het idee van een database wordt door de verschillende initiatieven wisselend gereageerd. Aan de ene kant geven de geïnterviewden aan dat het waardevol kan zijn om een overzicht te hebben. Er zijn veel initiatieven rondom jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis, maar deze initiatieven weten nu nog weinig van elkaar wat ze doen. Een overzicht kan helpen om de krachten te bundelen en te netwerken. Daarnaast verwijzen de initiatieven soms door naar andere initiatieven, bijvoorbeeld als de gevraagde deskundigheid niet aanwezig is in een bepaalde regio. Ook dan is het fijn om een goed overzicht te hebben van de andere organisaties, wat zij doen en voor welke doelgroep.

Ook voor jongeren kan een overzicht interessant zijn. Zij weten soms niet dat ze iets kunnen doen met hun ervaringskennis, en als ze het al weten, is het voor hen niet duidelijk welke partijen er allemaal zijn en welke bij hen passen. Daarnaast kan het helpend zijn voor gemeenten, zodat zij weten wie welke expertise heeft en bij wie ze met hun vraag moeten aankloppen.

Tot slot kan het voor zowel gemeenten als jeugdhulpinstellingen inspirerend zijn om goede voorbeelden van jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis in de jeugdhulp te zien.

Aandachtspunten

Aan de andere kant wijzen de geïnterviewden op een aantal valkuilen en aandachtspunten bij de ontwikkeling en het gebruik van zo'n database. Ten eerste wordt genoemd dat het belangrijk is om goed na te denken over welk probleem men wil oplossen met een database. De database zou een middel moeten zijn, niet het doel op zichzelf. Een aantal personen benoemt ook dat er al veel goede ideeën zijn geweest die vervolgens zijn verzand. Ook zijn er eerder initiatieven opgestart door eenpitters, die niet het collectieve gedachtegoed van participatie-initiatieven verenigen.

Ten tweede zijn er bij sommige geïnterviewden twijfels of de tijd al rijp is voor een dergelijke database. Volgens hen is dit misschien de verkeerde volgorde, en zou er eerst en vooral ingezet moeten worden op het verbeteren en borgen van jongerenparticipatie. Een andere geïnterviewde begrijpt deze gedachte, maar geeft aan dat een database juist ook stimulerend kan werken. Organisaties kunnen daardoor goede voorbeelden uit de praktijk zien en zelf geïnspireerd raken.

Ten derde benoemen meerdere geïnterviewden dat een dergelijke database alleen kan werken als deze up-to-date wordt gehouden. Een (landelijke) organisatie of bijvoorbeeld een collectief van verschillende cliëntenorganisaties moet daar verantwoordelijk voor zijn. Er is veel tijd, geld en aandacht nodig om de database bij te houden. Jongerenparticipatie en ervaringsdeskundigheid is volgens de geïnterviewden een beetje een hype, waardoor de initiatieven als paddenstoelen uit de grond schieten. Daarnaast is het een snel wisselend veld, met organisaties die stoppen, fuseren, een nieuwe naam of nieuw logo krijgen, waardoor de database continu bijgewerkt zou moeten worden.

Tot slot zijn er bij de geïnterviewden zorgen over de vindbaarheid en bruikbaarheid van de database. Zij geven aan dat het belangrijk is dat, als de database er komt, deze bekend wordt bij mensen, dat mensen deze weten te vinden, en dat deze makkelijk te gebruiken is voor verschillende doelgroepen (jongeren, instellingen, gemeenten). Ook wordt genoemd dat de database samen met jongeren ontwikkeld moet worden om het interessant en aantrekkelijk te kunnen maken. Een geïnterviewde geeft aan dat voor verdere ontwikkeling participatief en ontwerpgericht onderzoek aan te raden is.

Inhoud database

In de interviews en de verdiepende vragenlijst vroegen we ook naar de ideeën van deelnemers over de inhoud van de te ontwikkelen digitale kaart of database. Zowel wat betreft de informatie die deze zou moeten bevatten, als functionaliteiten die nuttig kunnen zijn. Uit de interviews komt naar voren dat de database voor verschillende eindgebruikers mogelijk andere informatie en functionaliteiten zou moeten bevatten.

Voor jongeren moet het vooral helder zijn dat ze in hun eigen instelling/organisatie kunnen participeren, en waar ze dat daarnaast op regionaal en landelijk niveau kunnen doen. Jongeren lijken vaak te zoeken vanuit een bepaalde problematiek, klacht of interesse, zoals 'Ik heb ervaring met depressie' of 'Ik heb in een gesloten instelling gewoond'. Dit betekent dat de database van organisaties categorieën moet bevatten waarin jongeren zich herkennen. Daarnaast is persoonlijk contact voor jongeren belangrijk. Dat betekent dat bij de organisaties waarbij zij terecht kunnen om hun ervaringskennis in te zetten duidelijke

contactinformatie van een specifiek persoon moet staan, die ook goed bereikbaar is. Een van de geïnterviewden benoemt dat het ook goed kan zijn om op de website aan te geven dat een bepaald platform of initiatief vol zit, zodat een jongere weet of deze daar nog terecht kan.

Voor instellingen in de jeugdhulp is het met name relevant om initiatieven op het gebied van jongerenparticipatie te kunnen vinden, waarbij:

- het duidelijk moet zijn welke expertise er aanwezig is bij een dergelijk initiatief,
- de setting waarbinnen deze expertise kan worden ingezet,
- de leeftijdscategorie van de betrokken jongeren, en
- welke rollen jongeren kunnen vervullen (bijv. meedenken over kwaliteit en beleid, ondersteuning bieden als maatje, etc.).

Het soort ervaringskennis is ook relevant, maar omdat er een hoge doorloopsnelheid is bij de initiatieven vergt het misschien te veel tijd om dit bij te houden. Ook wordt in de interviews genoemd dat het nuttig kan zijn als organisaties toelichten wat zij verstaan onder 'ervaringskennis' en/of 'ervaringsdeskundigheid', zodat duidelijk is of het volgen van een opleiding als voorwaarde wordt gezien.

In de verdiepende vragenlijst vroegen we ook aan deelnemers (twaalf jeugdhulpinstellingen) welke informatie zij graag willen terugzien in de database of digitale kaart. De opties die zij aanvinkten geven we weer in Tabel 5.

Tabel 5.

Gewenste inhoud volgens deelnemers aan de vragenlijst

Soort informatie	Aantal jeugdhulpinstellingen
Informatie over de rollen die jongeren kunnen vervullen (maatjescontact, meedenken over casuïstiek, meedenken over beleid, trainen van professionals, etc.).	12
Informatie over de vergoeding die bij het netwerk/platform voor de jongeren gevraagd wordt.	11
Informatie over het type ervaringskennis dat jongeren hebben (bijv. ervaring met bepaalde vorm van jeugdhulp, ervaring met bepaalde psychische problematiek, ervaring met bepaalde situaties zoals jong ouderschap, dak- en thuisloosheid, schulden).	11
Informatie over of jongeren die bij het netwerk/platform aangesloten zijn een training tot ervaringsdeskundige hebben gevolgd.	9
Informatie over de begeleiding die het netwerk/platform biedt aan de jongeren die bij hen aangesloten zijn.	11

Voor gemeenten

Vanuit gemeenten is de verwachting dat deze juist wat breder zoeken en zich richten op grotere thema's, zoals wonen, werk, ondersteuning, inkomen en sociaal netwerk. Het is dus belangrijk dat de database ook voor hen een passende categorisering kent. Voor zowel jeugdhulporganisaties als gemeenten is het van toegevoegde waarde om goede voorbeelden van jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis op de website te laten zien.

Vermelden tarieven

Er is geen overeenstemming over het vermelden van de tarieven die de verschillende initiatieven vragen. Organisaties zijn niet altijd vergelijkbaar met elkaar; bij sommigen is er bijvoorbeeld meer coaching en begeleiding van jongeren. Niet de tarieven, maar de aansluiting bij de vraag die bijvoorbeeld een gemeente of jeugdhulporganisatie heeft, zou leidend moeten zijn. Daarnaast kan het vermelden van tarieven ook zorgen voor concurrentie tussen initiatieven. Het zou wel een optie kunnen zijn om alleen te vermelden

of er sprake is van een vergoeding, in plaats van het exacte bedrag. Een geïnterviewde oppert het idee om met de verschillende organisaties één tarief af te spreken.

Functionaliteiten

We spraken ook met de geïnterviewden over welke functionaliteiten de database of digitale kaart zou moeten of kunnen hebben. Het zou een mogelijkheid zijn om een soort vraag- of oproepfunctie toe te voegen. Een geïnterviewde merkt op dat dit mogelijk niet zo goed aansluit bij gemeenten, die soms zelf niet goed weten wat hun vraag is. Ook wordt genoemd dat het voor gemeenten kan helpen om van andere gemeenten te horen wat bij hen werkten. Hiervoor zou ook iets ingericht kunnen worden. Tot slot wordt genoemd dat sommige initiatieven landelijk werken, wat weer lastiger weer te geven is in een digitale kaart.

Ook in de verdiepende vragenlijst vroegen we naar gewenste functionaliteiten van de database of digitale kaart. De antwoorden van de deelnemers (12 jeugdhulpinstellingen) worden weergegeven in Tabel 6.

Tabel 6.
Gewenste functionaliteiten volgens deelnemers aan de vragenlijst

Functionaliteit	Aantal jeugdhulpinstellingen
De mogelijkheid om te reageren op oproepjes van jongeren die hun ervaringskennis willen inzetten.	10
De mogelijkheid om zelf een oproepje te doen voor jongeren met ervaringskennis.	9
De mogelijkheid om te lezen over goede en inspirerende voorbeelden van jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis bij andere organisaties voor jeugdhulp.	12
Tips en tricks voor het versterken van jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis.	11
De mogelijkheid om ondersteuning te vragen bij het opzetten van jongerenparticipatie.	8

5. Conclusie en discussie

Met de huidige verkenning hebben wij geprobeerd een overzicht te krijgen van de jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis in jeugdhulpinstellingen. Daarnaast onderzochten we wat volgens deze instellingen bijdraagt aan duurzame en succesvolle inzet van ervaringskennis en jongerenparticipatie. Tot slot hebben we op kwalitatieve wijze meer zicht gekregen in de behoeften aan een database of digitale kaart.

Onze verkenning laat zien dat organisaties die deelnamen aan de vragenlijst op verschillende manieren werken met ervaringskennis en jongerenparticipatie. Jongeren denken vooral mee over het beleid. In mindere mate worden jongeren betrokken bij de praktijk, bijvoorbeeld bij het trainen van professionals, het bespreken van casuïstiek en het contact met (andere) jongeren die cliënt zijn. Een deel van de organisaties die nog weinig doen met jongerenparticipatie of de inzet van ervaringskennis geeft aan hier wel ambities of plannen voor te hebben. Deelnemers aan de vragenlijst geven aan dat jongeren een uniek perspectief toevoegen aan de praktijk en een brug vormen tussen hulpverleners en cliënten. Om jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis van de grond te krijgen is het belangrijk dat er sprake is van gelijkwaardigheid en erkenning, draagvlak, duidelijkheid over de rol van jongeren en voldoende middelen.

Volgens de geïnterviewden biedt een digitale kaart of database verschillende mogelijkheden: organisaties kunnen makkelijker samenwerken, netwerken en doorverwijzen. Jongeren weten waar ze terecht kunnen met hun ervaringskennis en gemeenten en jeugdhulpinstellingen kunnen lezen over goede voorbeelden. Wel moet zo'n database een duidelijk doel hebben, continu worden bijgehouden en goed vindbaar en bruikbaar zijn.

De huidige inventarisatie kent een aantal beperkingen. Allereerst is het belangrijk om te benoemen dat de vragenlijsten slechts door een selectie van alle Nederlandse jeugdhulpinstellingen zijn ingevuld. Het is mogelijk dat vooral organisaties die al veel doen op het gebied van jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis de vragenlijst hebben ingevuld. De vragenlijst is daarom ook niet representatief voor alle jeugdhulpinstellingen, maar geeft wel een indruk van de mate waarin en de wijze waarop er sprake is van jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis bij de deelnemende instellingen.

Van sommige organisaties vulden meerdere personen de eerste vragenlijst in. Dit leidde soms tot antwoorden die niet overeenkwamen. Dit kan komen doordat personen die de vragenlijst invulden werkzaam zijn op verschillende afdelingen waar op verschillende manieren gewerkt wordt met jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis. Daarnaast hebben personen in verschillende rollen de vragenlijst ingevuld. Zo hebben waarschijnlijk professionals, maar ook vertegenwoordigers van de cliënten- of jongerenraad de vragenlijst ingevuld. De kennis die zij hebben over wat er binnen instellingen gebeurt op het gebied van jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis is mogelijk niet hetzelfde. Daarnaast kunnen andere belangen een rol spelen. Ook is het belangrijk om in gedachten te houden dat de gerapporteerde antwoorden soms afkomstig zijn van slechts een of enkele deelnemers aan de vragenlijst. We moeten daarom voorzichtig zijn met de interpretatie van deze resultaten.

Het kwalitatieve deel van het onderzoek bestond uit slechts vijf interviews. Bij twee van deze interviews waren jonge ervaringsdeskundigen aanwezig, waardoor het perspectief van jongeren enigszins meegenomen is. We hebben echter niet gesproken met bijvoorbeeld gemeenten, die op basis van de resultaten van de interviews ook een belangrijke partij lijken te zijn. Het is dan ook belangrijk dat voor het vervolg van dit project ook met hen gesproken wordt.

6. Aanbevelingen

We doen een aantal aanbevelingen op basis van deze eerste verkenning naar de behoeften rondom het ontwikkelen van een digitale kaart of database met daarin informatie over jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis in de jeugdhulp.

1. Vervolgonderzoek

Allereerst is het belangrijk om vervolgonderzoek te doen. Uit onze eerste verkenning blijkt dat er nog vragen zijn rondom het exacte doel van de digitale kaart of database. Om aan te sluiten bij de behoeften vanuit de praktijk, is het noodzakelijk om deze behoeften nog scherper in beeld te brengen. In deze verkenning spraken we met vertegenwoordigers van platformen/netwerken waarin jongeren met ervaringskennis zich hebben verzameld. Omdat er ook andere beoogde eindgebruikers van de digitale kaart/database zijn, zouden ook zij bevestigd moeten worden over hun behoeften. Het gaat hier specifiek om jeugdhulpinstellingen, gemeenten en jongeren met ervaringskennis.

2. Co-creatie

Om de digitale kaart of database zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de praktijk, is het van belang om deze samen met de eindgebruikers te ontwikkelen. Zorg er met name voor dat de betrokkenheid van jongeren in het vervolgproject voldoende geborgd is, en houd hier rekening mee in de planning en begroting. De digitale kaart of database moet voor de verschillende eindgebruikers makkelijk in gebruik en aantrekkelijk zijn. Waarschijnlijk hebben jongeren hierin andere behoeften dan bijvoorbeeld gemeenten. Dit kan ook betekenen dat er verschillende varianten van de digitale kaart of database moeten komen, of dat een digitale kaart of database voor een van de doelgroepen niet de beste vorm is.

3. Onderhoud

Een digitale kaart of database kan alleen werken en nuttig zijn als deze goed wordt bijgehouden. Het is daarom noodzakelijk om op zoek te gaan naar een partij of collectief van partijen die hiervoor verantwoordelijkheid wil nemen. Daarnaast moet er voldoende tijd, geld en menskracht voor vrijgemaakt worden.

4. Sluit inhoud en functionaliteit aan bij behoeften van eindgebruikers

Voor het vervolg van dit project moet ook gekeken worden naar de manier waarop de inhoud en de functionaliteiten van de digitale kaart of database het best kan aansluiten bij de behoeften van de verschillende eindgebruikers. De database of digitale kaart moet in elk geval informatie bevatten over de leeftijden, soort ervaringskennis en mogelijke rollen van en voor jongeren die aangesloten zijn bij een platform voor jongeren met ervaringskennis. Daarnaast is het belangrijk dat duidelijk is wat verschillende organisaties verstaan onder 'ervaringsdeskundigheid', in welke mate jongeren begeleiding ontvangen en of er sprake is van een vergoeding voor de jongeren. Het is aan te raden om verder te inventariseren welke functies de database of digitale kaart moet hebben. Hierbij kan gedacht worden aan het tonen van goede en inspirerende voorbeelden, het geven van tips en tricks voor jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis, en het bieden van een mogelijkheid om vragen of verzoeken te plaatsen.

Bijlage 1 – Vragenlijst

Beste,

Het project 'De jongere als stakeholder in de jeugdhulp' wil ervoor zorgen dat ervaringskennis en jongerenparticipatie op een duurzame en structurele manier worden ingezet.

Om deze reden ontwikkelen we een digitale kaart met informatie over hoe in de jeugdhulp wordt vormgegeven aan jongerenparticipatie en hoe ervaringskennis van jongeren (en jongvolwassenen) wordt ingezet. Zo kunnen jongeren met ervaringskennis, organisaties en instellingen elkaar makkelijker vinden.

Voor deze database of digitale kaart verzamelt onderzoeksinstituut IVO informatie over dit thema vanuit organisaties, instellingen en netwerken gerelateerd aan jeugdhulp. Wij willen u daarom vragen om een korte vragenlijst in te vullen. Dit kost u ongeveer 5 tot 10 minuten. We vragen u hieronder toestemming voor deelname aan het onderzoek. Verderop in de vragenlijst vragen wij u toestemming om toestemming om de door u ingevulde informatie te gebruiken voor de database of digitale kaart.

Bedankt!

Vriendelijke groeten,
Margriet Lenkens (onderzoeker bij onderzoeksinstituut IVO, lenkens@ivo.nl)

Hierbij geef ik toestemming om mijn antwoorden op de vragenlijst te gebruiken voor onderzoek. Ik weet dat het invullen van deze vragenlijst vrijwillig is. Ik weet dat ik op ieder moment de vragenlijst kan afbreken en dat mijn antwoorden dan niet worden opgeslagen. Ik weet dat het onderzoeksteam mijn gegevens kan inzien.

- Ja, ik geef toestemming
- Nee, ik geef geen toestemming

Wat is de naam van uw organisatie?

Wat voor soort organisatie is dit? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Platform/netwerk voor jongeren met ervaringskennis
- Jeugd- en opvoedhulp (niet residentieel)
- Jeugd- en opvoedhulp (residentieel, bijv. JeugdzorgPlus)
- Justitiële jeugdinstantie (JJI)
- Jeugd-GGZ, ambulante
- Jeugd-GGZ, opname in instelling
- Pleegzorg
- Jeugdbescherming
- Jeugdreclassering
- Anders, namelijk _____

Op welke manier wordt er binnen uw organisatie gewerkt met jongeren met ervaringskennis en jongerenparticipatie? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Jongeren worden ingezet in rechtstreeks contact met cliënten (bijv. als maatje, mentor, peer)
- Jongeren worden betrokken bij de praktijk binnen de organisatie (bijv. als trainer bij deskundigheidsbevordering, bij casuïstiekbespreking)
- Jongeren worden betrokken bij het beleid van de organisatie (bijv. bij het vormgeven van en nadenken over beleid)
- Anders, namelijk _____

Wat is de ervaringskennis die deze jongeren hebben? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Ervaring met residentiële jeugdzorg
- Ervaring met jeugddetentie
- Ervaring met psychische problematiek
- Ervaring met verslaving of problematisch middelengebruik
- Anders, namelijk _____

Ik geef toestemming om de door mij ingevulde informatie te gebruiken voor de database / digitale kaart.

- Ja, ik geef toestemming
- Nee, ik geef geen toestemming

Heeft u nog opmerkingen over dit thema?

Graag willen wij in dit project ook meer zicht krijgen op de werkzame factoren en de belemmeringen bij de inzet van jongeren met ervaringskennis en jongerenparticipatie. Mogen wij daarover contact met u opnemen? Zo ja, laat dan hier uw naam, e-mailadres en/of telefoonnummer achter.

- Naam _____
- E-mailadres _____
- Telefoonnummer _____

Bijlage 2 – Verdiepende vragenlijst

U heeft eerder een vragenlijst ingevuld over het thema Jongerenparticipatie en de inzet van jongeren met ervaringskennis bij de jeugdhulp. Nogmaals bedankt hiervoor! Hieronder stellen wij u een aantal verdiepende vragen over de ervaringen binnen uw organisatie op dit thema, de werkzame factoren en randvoorwaarden, en eventuele obstakels en belemmeringen bij jongerenparticipatie en de inzet van jongeren met ervaringskennis. Het invullen van deze vragenlijst duurt ongeveer 10-15 minuten.

De informatie uit de vragenlijst wordt gedeeld met de projectleiders van 'De jongere als stakeholder in de jeugdhulp' (vanuit het programma StroomOp). De resultaten van het onderzoek worden in een eindrapport verwerkt maar zullen niet herleidbaar zijn naar specifieke organisaties.

We vragen u hieronder toestemming voor deelname aan het onderzoek. Mocht u nog vragen hebben over het onderzoek, dan kunt u contact opnemen met Margriet Lenkens (onderzoeker bij Onderzoeksinstituut IVO, lenkens@ivo.nl).

Bedankt!

Hierbij geef ik toestemming om mijn antwoorden op de vragenlijst te gebruiken voor het onderzoek. Ik weet dat het invullen van deze vragenlijst vrijwillig is. Ik weet dat ik op ieder moment de vragenlijst kan afbreken en dat mijn antwoorden dan niet worden opgeslagen. Ik weet dat het onderzoeksteam mijn antwoorden kan inzien.

- Ja, ik geef toestemming.
- Nee, ik geef geen toestemming.

Wat is de naam van uw organisatie?

Wat zijn volgens u werkzame factoren bij de inzet van jongeren met ervaringskennis en/of ervaringsdeskundige jongeren (hierna: jongeren met ervaringskennis)? Licht toe.

- Werkzame factor 1 _____
- Werkzame factor 2 _____
- Werkzame factor 3 _____
- Werkzame factor 4 _____
- Werkzame factor 5 _____

Wat zijn binnen uw organisatie op verschillende niveaus obstakels of belemmeringen (geweest) bij de inzet van jongeren met ervaringskennis?

- In relatie tot jongeren _____
- Met betrekking tot de begeleiding van jongeren _____
- Op niveau van de organisatie _____
- Anders, namelijk _____

Hoe gaat men om of is men binnen uw organisatie omgegaan met deze obstakels en belemmeringen?

Aan welke randvoorwaarden moet worden voldaan om jongerenparticipatie of het inzetten van ervaringskennis van jongeren mogelijk te maken?

In hoeverre worden jongeren bij uw organisatie structureel betrokken?

	Niet van toepassing	Dit gebeurt af en toe (incidenteel)	Dit gebeurt regelmatig en op vaste momenten (structureel)
Jongeren worden ingezet in rechtstreeks contact met cliënten (bijv. als maatje, mentor, peer).	☐	☐	☐
Jongeren worden betrokken bij de deskundigheidsbevordering van professionals, bijv. als trainer of workshopgever.	☐	☐	☐
Jongeren worden gevraagd mee te denken over casuïstiek.	☐	☐	☐
Jongeren worden gevraagd naar hun mening bij (nieuw) beleid.	☐	☐	☐
Jongeren maken deel uit van het besluitvormingsproces.	☐	☐	☐
Anders, namelijk	☐	☐	☐

Bent u bekend met platforms/netwerken van jongeren met ervaringskennis? Zo ja, welke?

- Nee, hier ben ik niet mee bekend.
- Ja, namelijk _____

Heeft u (een van) deze platforms of netwerken wel eens benaderd met een vraag of een verzoek op het gebied van jongerenparticipatie of de inzet van ervaringskennis?

- Ja, namelijk dit platform of netwerk: _____
- Nee
- Weet ik niet

Om wat voor vraag of verzoek ging dit, en wat was uw ervaring hiermee? Kon dit platform of netwerk bijv. aan het verzoek voldoen en hoe heeft u dit ervaren?

- Vraag/verzoek _____
- Ervaring _____

Het project 'De jongere als stakeholder in de jeugdhulp' wil stimuleren dat er structureel en gelijkwaardig samengewerkt wordt met jongeren vanuit participatie en ervaringsdeskundigheid. In het land zijn er verschillende initiatieven waar beroep op wordt gedaan. Jeugdhulpinstellingen hebben en krijgen regelmatig vragen naar jongeren met

ervaringskennis. Het matchen van vraag en aanbod is niet altijd makkelijk en de inzet van jongeren is niet altijd structureel en duurzaam.

Een mogelijkheid zou zijn om informatie over netwerken of platformen van jongeren met ervaringskennis samen te brengen op een website, door middel van een soort databank of digitale kaart. Wat voor functionaliteiten zou u op een dergelijke website, databank of digitale kaart willen terugvinden?

- De mogelijkheid om te reageren op oproepjes van jongeren die hun ervaringskennis willen inzetten.
- De mogelijkheid om zelf een oproepje te doen voor jongeren met ervaringskennis.
- De mogelijkheid om te lezen over goede en inspirerende voorbeelden van jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis bij andere organisaties voor jeugdhulp.
- De mogelijkheid om ondersteuning te vragen bij het opzetten van jongerenparticipatie.
- Tips en tricks voor het versterken van jongerenparticipatie en de inzet van ervaringskennis.
- Andere functionaliteit, namelijk _____
- Ik zou geen gebruik maken van een dergelijke website, databank of digitale kaart.

Wat voor informatie over (netwerken van) jongeren met ervaringskennis zou u binnen een dergelijke website, databank of digitale kaart willen terugvinden?

- Informatie over de rollen die jongeren kunnen vervullen (maatjescontact, meedenken over casuïstiek, meedenken over beleid, trainen van professionals, etc.).
- Informatie over de vergoeding die bij het netwerk/platform voor de jongeren gevraagd wordt.
- Informatie over het type ervaringskennis dat jongeren hebben (bijv. ervaring met bepaalde vorm van jeugdhulp, ervaring met bepaalde psychische problematiek, ervaring met bepaalde situaties zoals jong ouderschap, dak- en thuisloosheid, schulden).
- Informatie over of jongeren die bij het netwerk/platform aangesloten zijn een training tot ervaringsdeskundige hebben gevolgd.
- Informatie over de begeleiding die het netwerk/platform biedt aan de jongeren die bij hen aangesloten zijn.
- Andere informatie, namelijk _____

Heeft u nog andere opmerkingen over dit onderwerp?

Bijlage 3 – Topiclijst interviews

1. Wat doet uw organisatie op het gebied van inzet van jongeren met ervaringskennis en jongerenparticipatie binnen de jeugdhulp?
2. Wat is uw rol daarin?
3. Vanuit welke kant komen de vragen om ervaringsdeskundigheid?
 - a. Rijksoverheid
 - b. Gemeenten
 - c. Zorginstellingen
 - d. Burgerinitiatieven
 - e. Anders
4. Om wat voor vragen gaat dit?
5. Hoe wordt uw organisatie gevonden door deze vragers?
6. Hoe vindt de matching tussen 'vrager' en ervaringsdeskundige plaats?
7. Op welke manier worden deze jongeren ingezet?
8. In hoeverre is de inzet van jongeren met ervaringskennis en jongerenparticipatie bij deze vragers duurzaam en structureel volgens u? Hoe wordt deze duurzaamheid geborgd?
9. Heeft u ervaring met een database of bestand van ervaringsdeskundige jongeren?
 - a. Zo ja, kunt u daar meer over vertellen? Wat voor database is dit? Wie beheert deze? Hoe gaat dit in zijn werk? Wat zijn goede dingen van deze database? Zijn er ook beperkingen/belemmeringen bij (het gebruik van) deze database?
 - b. Zo nee, in hoeverre is er wat u betreft behoefte aan een dergelijke database/bestand? Wanneer zou een database u helpen of van pas komen?
10. Het doel van dit project is ook het ontwikkelen van een database of aansluiten bij een bestaande database als vindplek voor ervaringsdeskundigheid en jongerenparticipatie. Wat voor informatie zou wat u betreft relevant zijn voor een dergelijke database?
 - a. Rol jongeren (peer-to-peer ondersteuning, participatie bij praktijk, participatie bij beleid)
 - b. Mate waarin jongeren structureel betrokken worden
 - c. Soort ervaringskennis van de jongeren
 - d. Vergoeding voor jongeren

Bijlage 4 – Werkzame elementen en randvoorwaarden

Genoemde randvoorwaarden per instelling
Jongeren moeten dezelfde plek krijgen als volwassenen binnen participatie.
Een goede introductie bij de werkers met positieve voorbeelden hoe het wel kan werken en een duidelijke uitleg wie welke verantwoordelijkheden heeft
Neem de input vd jongeren ECHT serieus en toon aan dat er daadwerkelijk iets mee gedaan wordt
Gaat vaak via ondersteuner jongerenraad
Steun vanuit het management; duidelijkheid over hoe (positionering, rol en borging); financiering;
De hele organisatie moet het belang er van inzien en zich er voor willen inzetten, anders blijft het een eilandje waar vanaf af en toe iets geroepen worden. Jongeren moeten worden gewaardeerd, in woorden en daden (compliment, inhoudelijke terugkoppeling, vergoedingen). Er moet gefaciliteerd worden (training, vergaderruimte, geld voor vergoeding etc)
Tijd, mankracht, overtuiging dat het belangrijk en van meerwaarde is, goede aansluiting bij de jongeren
<ul style="list-style-type: none"> - gelijkwaardige samenwerking - duidelijke kaders - enthousiasme van alle betrokken partijen om ermee aan de slag te gaan.
Een bevlogen bestuurder, financiële ondersteuning, betrokkenheid op alle lagen van de organisatie, goede training modules.
Zie de jongeren als partner met ervaring en kennis
Voldoende beschikbaarheid tijdens kantoor tijden Vervanging bij evte uitval (waarom geen schaduwjongere mee laten lopen, die kan invallen als de vaste persoon uitvalt?) Adequate financiering van de inzet (Ook iets waar we landelijk samen voor moeten pleiten-"strijden")

Genoemde werkzame factoren per instelling
<ul style="list-style-type: none"> - Luisteren - Ruimte bieden - Serieus nemen - Begrip - Respect
<ul style="list-style-type: none"> - Jongeren voelen zich gezien en gehoord - Van hulpverlenerstaal naar jongerentaal - Brug tussen hulpverlener en jongeren
<ul style="list-style-type: none"> - Ervaring - Daadwerkelijke kennis - Oprechte mening - Goed bedoelde invloed
<ul style="list-style-type: none"> - Betrekken bij beleid - Inzetten voor jongeren - Jongerenraad - Jongeren jouw beeld laten kleuren - Geven van regie
<ul style="list-style-type: none"> - Betrokkenheid – jongeren bij beleid betrekken - Eigenaarschap (eigen regie) – jongeren invloed op de leefomgeving - Vertrouwen en kennis – begeleiders leren van jongeren - Invloed – meepraten over de eigen behandeling - Herkenbaarheid en delen – JR/CR met elkaar in contact brengen, ervaring en kennis laten delen
<ul style="list-style-type: none"> - Tijd en aandacht voor de jongeren - Aanjagers/zichtbaarheid binnen de organisatie - Verbinding binnen de organisatie - Feedback en terugkoppeling van resultaten
<ul style="list-style-type: none"> - Aansluiten bij de jongeren - Wederkerigheid (win-win) - Persoonlijk en regelmatig contact - Volhouden - Zichtbaar maken wat er met de input gedaan wordt
<ul style="list-style-type: none"> - Gelijkwaardige samenwerking tussen alle betrokken partijen - Duidelijke kaders opstellen zodat alle partijen (jongeren, behandelaren, beleidsmakers) weten waar ze aan toe zijn. - Tijd investeren om het te organiseren. - Gewoon doen en ervan leren. - Open houding vanuit alle betrokken partijen.
<ul style="list-style-type: none"> - Directe input - Empathie - Bevlogenheid - Inzicht vanuit het perspectief waar het om gaat - De taal van de jongeren
<ul style="list-style-type: none"> - Praten met jongeren - Hen betrekken bij beleid - Hen betrekken bij klimaat - Betrekken bij sollicitaties - Betrekken bij trainingen
<ul style="list-style-type: none"> - De ervaringsdeskundigheid: eigen perspectief van de jongeren - Originele insteek - Meer gelijkwaardigheid tussen behandelaren en cliënten - Training – intervisie – supervisie